

Täysistunto

Keskiviikko 19.10.2022 klo 13.59—20.58

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 156/2022 vp

Lakialoite LA 25, 26/2019 vp, 71/2020 vp, 29, 52/2021 vp

Toimenpidealoite TPA 49/2020 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 11/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 11/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Risikko.

Keskustelu

19.02 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esityksen tavoitteena on parantaa opiskelijoiden toimeentuloa ja työllisyyden edellytyksiä. Esityksessä ehdotetaan, että opintotukeen vaikuttavia opiskelijan omia tulorajoja korotetaan vuoden 2021 tasoon verrattuna 50 prosentilla. Lisäksi ehdotetaan, että opintolainahyvitykseen oikeuttavaa tutkinnon suorittamisaikaa voidaan pidentää yhdellä lukuvuodella, jos viivästyminen johtuu opiskelumaassa vallinneesta sotatilasta tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavista poikkeuksellisista olosuhteista.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

”Opintotuen tulojen korotus opiskelijoiden taloudellisen toimeentulon kannalta” on täällä väliotsikkona:

Opintotuen tuloajat ovat vuoteen 21 mennessä jääneet jälkeen ansiokehityksestä, sillä edellisen kerran niihin on tehty erillinen korotus vuonna 2008. Indeksikorotuksia on tehty muutamana edeltävänä vuonna. Ehdotettu korotuksen tarve on perusteltu, minkä osoittaa muun muassa opintotuen takaisinperintämäärien lisääntyminen. Saadun asiantuntijalauseen mukaan vuonna 20 Kela lähetti noin 41 000:lle takaisinperintäpäättösehdotuksen tulojen ylittymisen vuoksi.

Valiokunta aikaisempaan mietintöönsä viitaten korostaa, että esitetyllä tuloajan korottamisella on myönteisiä vaikutuksia opiskelijan toimeentuloedellytyksiin. Esitys antaa opiskelijoille nykyistä paremmat mahdollisuudet työskennellä opintojensa ohessa ja parantaa siten toimeentuloaan opintotuen lisäksi.

Esitetty tulojen korotus on asiantuntijakuulemisessa saanut kannatusta. Kriittisenä huomiona on esitetty muun muassa, että tulojen korotus olisi tullut kohdentaa tasai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2022 vp

semmin siten, että korotus olisi euromääräisesti yhtä suuri tuellisen ja tuettoman kuukauden tuloajan osalta. Valiokunta saamansa selvityksen perusteella toteaa, että tuellisen kuukauden tuloajan korottaminen ehdotettua enemmän ei ole ongelmattonta, koska se voi lisätä opintotukimenoja hallituksen esityksen mukaista mallia enemmän ja myös vähentää opintopistekertymiä. Esityksen mukainen ratkaisu on siten perusteltu, mutta sen toteuttamisen vaikutuksia on tärkeää seurata.

Asiantuntijakuulemisessa on ehdotettu opintotukioikeuden ulottamista oppisopimus-koulutuksen aikaisiin opintoihin. Asiaa on tarkasteltu eri yhteyksissä, muun muassa oppisopimuksen kehittämistyöryhmässä 2020. Saadun selvityksen mukaan edellä mainittuun ehdotukseen liittyy kysymyksiä muun muassa opintotukimenojen kasvamisesta ja mahdollisista odottamattomista vaikutuksista oppisopimuksella opiskeluun, joista esimerkkinä on oppisopimusjaksojen lyheneminen. Lisäksi on huomattava, että oppisopimuksen aikana opiskelija on oikeutettu työehtosopimuksen mukaiseen palkkaan, joka yleensä turvaa opiskelijan toimeentulon.

Saaduissa lausunnoissa on esitetty useita toiveita opintotuen kehittämiseksi siten, että se entistä paremmin turvaisi opintojen aikaisen toimeentulon turvaten opiskelijoille mahdollisuuden keskittyä opintoihinsa. Kehittämissuunnitelmaksi on tuotu esille muun muassa opintorahan korottaminen lainapainotteisuuden sijasta, kokonaistukiajan palauttaminen vähintään 64 tukikuukauteen ja opiskelijan vanhempien tulojen korottaminen. Valiokunta tiedostaa opiskelijoiden huolen opintojen aikaisen toimeentulon turvaamisesta ja korostaa aikaisemmissa mietinnöissään toteutettavien mukaisesti, että opintojen sujumisen ja mielekkään opintopolun mahdollistamiseksi opiskelijoiden tukijärjestelmän ja muiden tulolähteiden tulee taata kohtuullinen ja turvallinen toimeentulo opiskelun ajaksi. Perheellisten opiskelijoiden asemaa tulee tarkastella erikseen ottaen huomioon heidän elämäntilanteensa tarpeet.

Valiokunta toteaa, että opiskelijoiden toimeentulon parantamiseksi on tehty useita päätöksiä. Hallitusohjelman mukaisesti opintoraha on 1.8.20 sidottu indeksiin uudelleen ja opintorahan huoltajakorotusta on korotettu 25 eurolla 1.1.2020. Opintorahojen indeksikorotukset ovat vuosina 20—23 arviolta noin 11 prosenttia. Opintorahan määrään ja kansaneläkeindeksiin sidottuihin eräisiin muihin etuuksiin on tehty inflaation nousun vuoksi ylimääräinen ja määräajan voimassa oleva 3,5 prosentin korotus 1.8.22 lukien. Opintorahat ovat nousseet 1.8.22 enemmän kuin muut etuudet, koska opintorahoihin, mukaan lukien opintomateriaalilisä ja huoltajakorotukset, on tehty samaan aikaan myös opintotukilakiin perustuva indeksitarkistus.

Sitten vielä aiheesta ”Työnteon mahdollisuuksien parantaminen ja opintojen edistyminen”:

Opiskelijoiden toimeentulon parantamisen lisäksi käsiteltävänä olevalla hallituksen esityksellä parannetaan nuorten mahdollisuuksia tehdä töitä. Tämä voi aiheuttaa opintojen etenemisen hidastumista, mutta sillä voi olla myös opintojen suorittamista vauhdittava vaikutus. Työnteko voi lisätä opiskelumotivaatiota, ja se voi olla oppimista tukeva tekijä, etenkin, jos työ liittyy omaan opintoalaan. Opintojen aikainen työnteko voi myös parantaa mahdollisuuksia valmistumisen jälkeiseen työntekoon.

Valiokunta asiantuntijalausuntoon ja aikaisempaan mietintöönsä viitaten korostaa, että vaikka opintojen aikainen työnteko on tärkeää, on samalla myös hyvä tunnistaa, että työnteko ei ole kaikille opiskelijoille mahdollista samalla tavalla, mikä voi johtua esimerkiksi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2022 vp

opiskelijoiden erilaisista elämäntilanteista ja opiskeltavasta alasta. Tämä on huomioitava opintotukilainsäädännön mahdollisen kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Ja seurannasta sitten vielä, että tulojen noston vaikutusten arviointiin liittyy myös merkittäviä epävarmuuksia, joten valiokunta painottaa, että ehdotetun muutoksen vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon ja opiskeluun on syytä seurata tarkasti. Jotta muutos ei johtaisi opintoaikojen pitenemiseen, opintotukeen liittyvä opintojen edistymisen seuranta on jatkossa entistä tärkeämpää.

Siinäpä olivat nämä tärkeimmät tässä mietinnössä. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kinnunen.

19.09 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitokset puheenjohtaja Risikolle mietinnön esittelystä. Viime vuonna käsitelimme täällä lakiesitystä, jossa opintotuen tuloja nostettiin 25 prosentilla. Silloin toivoin, että tuloja voitaisiin nostaa vieläkin enemmän. Nyt näin on käymässä. Ensi vuoden alusta opintotuen tulorajat nousevat puolella vuoden 2021 tasoon verrattuna. Se on hienoa. Kiitos sivistysvaliokunnalle yksimielisestä mietinnöstä.

Uskallan sanoa, että Suomessa on maailman paras opintotukijärjestelmä. Kuitenkin sen yksi heikko kohta on ollut se, että opiskelija ei ole voinut tienata kovin paljon menettämättä opintotukeaan. Jo tälle vuodelle tuloja nostettiin, ja se on auttanut monia opiskelijoita siten, että töissä on voinut käydä hieman aiempaa enemmän. Nyt apua tulee lisää — ja avulle on toisesta tarvetta, kun kustannukset nousevat. Ruoka, asuminen ja liikkuminen maksavat aiempaa enemmän.

Arvoisa puhemies! Tällä kaudella on tehty useita toimia opiskelijoiden toimeentulon parantamiseksi. Opintoraha on sidottu indeksiin, opintorahan huoltajakorotusta on nostettu ja tänä vuonna tehtiin myös ylimääräinen indeksikorotus. Lisäksi korkeakouluihin on lisätty yli 12 000 uutta opiskelupaikkaa hakijasumaa helpottamaan. Nämä päätökset auttavat siihen, että saamme nykyistä enemmän korkeakoulutettuja työmarkkinoille — sille on suuri tarve. Korkeakoulutus korostuu yhä enemmän tulevaisuuden työmarkkinoilla. Tarvitaan riittävästi koulutuspaikkoja ja riittävän hyvät edellytykset opiskeluun, kannustin siihen, että mahdollisimman moni rohkenee aloittaa opiskelut ja edetä eteenpäin opintojen polulla.

Tämä esitys parantaa osaltaan nuorten mahdollisuuksia tehdä työtä. Toki se voi hidastaa joidenkin opiskelua, mutta se voi myös vauhdittaa sitä, kun työnteko lisää opiskelumotivaatiota. Työ voi tukea myös oppimista, etenkin, kun pääsee tekemään opiskeltavaan alaan liittyvää työtä. Totesimme valiokunnassa, että opintojen aikainen työnteko voi parantaa mahdollisuuksia työllistyä valmistumisen jälkeen.

Toki kiinnitimme huomiota siihen, että työnteko ei ole mahdollista kaikille opiskelijoille ja elämäntilanteet vaihtelevat. Siksi lakimuutoksen vaikutuksia tuleekin seurata aktiivisesti, mutta tämä on erittäin hyvä ja kannatettava uudistus.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Sjöblom poissa. — Edustaja Kaunisto.

19.12 Ville Kaunisto kok: Arvoisa herra puhemies! Nostan sivistysvaliokunnan mietinnöstä muutaman omasta mielestäni tärkeän noston.

Ensinnäkin on mielestäni erittäin tärkeää, että opiskelijoiden tukijärjestelmän ja muiden tulonlähteiden tulee taata kohtuullinen ja turvallinen toimeentulo opiskelijan ajaksi. Se on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2022 vp

Suomen yhteiskunnan kivijalka. Tämä omalla tavallaan korostaa sitä luottamusta, mitä meillä päättäjillä pitää olla meidän nuoria kohtaan. Sillä, että me luotetaan ja tuetaan, menään yllättävän pitkälle.

Se toinen asia, mikä tässä sivistysvaliokunnan mietinnössä itseäni ennen kaikkea ilahduttaa, on kohta, jossa todetaan, että opiskeluiden ohella tehtävä työ saattaa myös nopeuttaa opiskeluja. Työ siis saattaa tuoda lisämotivaatiota ja ymmärrystä siitä, mitä opiskelija tulevaisuudeltaan haluaa, ja palkinnoksi tästä työllistyminen todennäköisesti helpottuu opiskeluiden jälkeen. Tämä on äärimmäisen tärkeä näkökulma, ja olen hyvin kiitollinen, että tätä positiivista puolta uskalletaan rohkeasti nostaa esiin. Se, että me lainsäätäjät kannustamme ja tuemme opiskelijoita tekemään töitä opiskelujen ohella, on valtavan tärkeä mahdollisuus niille opiskelijoille, jotka sen omaksi polukseensa valitsevat. Sekin on tärkeää ymmärtää, että jokaiselle se ei ole mahdollista, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö lainsäätäjinä olla vastuussa siitä, että me mahdollistetaan, annetaan nuorille mahdollisuuksia. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Risikko.

19.14 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Todellakin me tuolla valiokunnassa siis oltiin ehdottomasti tämän hallituksen esityksen kannalla. Täällähän on monesti tehty näitä toimenpideoitteitakin tämän suhteen, ja kuinka paljon opiskelijoilta ja yleensä tuolta kentältä, kun siellä liikkuu, tulee. Kun itsekin olen toiminut opettajana toistakymmentä vuotta, niin opiskelijat hyvin herkästi ottavat yhteyttä, ja noissa meidän kuulemisissa on tullut esille, että todella tarvittaisiin tätä tulorajojen nostoa.

Onhan se kovin merkillistä, kuten tuossa mietinnössämme kirjaamme, että saadun asiantuntijalausunnon mukaan vuonna 2020 Kela lähetti noin 41 000 takaisinperintäpäättösehdotusta tulorajojen ylittymisen vuoksi. Ajatelkaa, mikä työmäärä se on Kelalle. Ajatelkaa, että se on toisaalta aikamoinen tuska monelle opiskelijalle, kun hän ei ole itse huomannut sitä ja sitten pitääkin ruveta maksamaan takaisin, ja sitä rahaa ei välttämättä sitten enää olekaan. Eli onhan tässä moniakin syitä, miksi nostaa niitä tulorajoja.

Ensisijaisesti minä lähdän siitä toimeentulon näkökulmasta. Kyllä minä ymmärrän oikein hyvin senkin, että me peräänkuulutamme täällä mietinnössä sitä, että opiskelijalla pitäisi olla ne tukimuodot sellaiset, että hän pystyy keskittymään myös opiskeluun, koska kaikki opiskelijat eivät pysty tekemään työtä oman elämäntilanteensa vuoksi tai sitten siksi, että siltä alalta ei sillä hetkellä löydy työtä. Tietenkin tällä hetkellä meillä on myös työttömyyttä eri aloilla, ja sitten niitäkin voi saada. On tietysti myös jaksamisongelmaa, ja sitten jos on halu keskittyä niihin opintoihin ja se on vaativaa, niin kyllä minä ymmärrän senkin.

Voittopuolisesti olen kuitenkin sitä mieltä, että työ on parasta sosiaaliturvaa ja se, että saa kokemuksen jo siinä opiskelun aikana työnteosta, on aika tuiki tärkeää sitten jatkossa, että saa sitä työtä ja on sitä osaamista. Monesti siellä oppilaitoksessa, koulussa, korkeakouluissa, ei välttämättä sitä käytännön harjoittelua niin paljon ole, mutta saa siinä sitten sitä kokemusta, myöskin työelämätaitoja, myös sitä taitoa, mitä tarkoittaa olla töissä ja mikä on työn merkitys ihmiselle.

Kannatan siis lämpimästi henkilökohtaisesti tätä tulorajojen nostoa ymmärtäen kuitenkin sen, että se ei kaikkia auta just siitä syystä, että ei kykene tekemään sitä työtä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2022 vp

Vielä sanoisin sen, että kun itse olen aina omat opiskeluni rahoittanut työnteolla — olen joutunut ottamaan lainaakin —, niin en ole itselläni pitänyt sitä pahana, päinvastoin siinä on saanut jalkansa oven rakoon niihin työpaikkoihin. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 156/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin LA 25, 26/2019 vp, 71/2020 vp, 29, 52/2021 vp sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.